

САНА ОЛОХ

2019 сыл
Тохсунньу
29 күнэ
оптуорунньук
№ 6
(11563)

Чурапчы улуунун хаһыата

ХАҤЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

12+

Улууска – бу күнүргэ

бэрэздэги харыстааһынна, көрүүгэ-истиигэ участкайдар оруолларын бэлэстээн туран, миэстэтигэр үлэлэтиини тэрийэргэ, профилактикалыыр үлэни тэрийиэргэ, көнүллэргэ быһыллыбыт дьон болдьохторо туолан эргиллэн кэллэхтэринэ, үлэни хааччыйыга көмөлөһөргө, минилэри хонтуруоллааһыны күүһүрдэргэ санааларын үлэлэтинилэр.

Иккиһинэн, Аммаба аны сайын буолуохтаах 7-с ыспартыбынай сонньууларга бэлэмнэни туругун

түмсүүлээхтик үлэтиллэригэр, көмөлөһөллөрүгэр ынырда. Элбэх ыйытыы кириэн эппиэттэнэ. Тыл эппит дьон хамаанда кыайарын туһугар сомоболонон, түмсүүлээхтик үлэтиргэ бэлэмнэрин бэлэстэттилэр, чолгу үлэлэри угалыппакка сабалыырга эттилэр.

Усуһунан, сааскы халаан уутугар бэлэмнэни туһунан Чурапчытаабы мелиорация тэрилтэтин салайааччыта Николай Попов информациятын иһиттилэр. Кини улуус территориятыгар бээр быһыттар билини туруктарын хас биридди нэһиликтэринэн сийили билиһиннэрдэ. Учуока турбатах быһыттары докумуоннарга, көрүүгэ-харайыыга эрдэттэн дьаһаллары ыларга эттэ. Сир онгоһуутугар 2019 сыллаабы былааны кэпсэттэ. Тыл этиитигэр Таатта сүннүгэр сытар үөһэ быһыттары көрүүгэ-харайыыга эрдэттэн улахан болгомто ууруллара наадатын биир улахан быһыт алдыаннабына, аллараа быһыттар тулуйбат туруктаахтарын бэлэстэттилэр. Кэлинни кэмгэ уу-хаар дэпэйбитинэн, ууну мунньууну наадата суох буолбутун, ууну аһарар кыахтаах (уровневый) быһыттары туһуга үлэлэтэргэ эттилэр.

Тердус болгоруоһунан «Бегу харайыы үлэлэрин (утилизация) туһунан» Хатан ХЭТ салайааччыта Владимир Сивцев иһитиннэри онордо. Бу хайысхаба сокуонка өрөспүүбүлүкэ үрдүнэн уларытыы кирибитинэн, билиин бөх анал миэстэбэ улууска биир сиргэ кириинэн түмүллүөхтээх. Ити үлэни тэрийи хайдах барыахтаабын быһааран биэрдэ. Сана тэриллэр үлэ буолан, элбэх уустуктардаах. Онон үгүс ыйытыы кириэн эппиэттэнэ, субэлэни бэрэздэгинэн этиилэр киридилэр.

Алексей СЛЕПЦОВ.

БЭЙЭНИ САЛАЙЫНЫЫ СУБЭТИН МУНЬАБАР

Тохсунньу 24 күнүгэр улуус дьаһалтатын муньах-тыыр саалатыгар улуус баһылыгын уонна олохтоох бэйэни салайыныы субэлэрин холбоһуктаах муньахтара ыйытылына. Барыта 4 болгоруос көрүлүнэ.

Бастаһынан, 2018 сылга улууска бэрэздэги кэһини утары үлэ түмүктэрин туһунан Ис дьыала улуустаабы отделин начаалынныыга Иннокентий Свинобоев информациятын иһиттилэр. Кини буруйу окурууну анаалыстаан, бириниэлэрин ыйан туран сийили ырытта, иннокентий хайдах үлэлээхтэ сөбүн туһунан санааларын үлэлэтинэ. Иһитиннэри түмүгүнэн ыйытыыга участкайдар үлэлэрин, анал үөрэххэ ыйыты, ДНД тэрийи, оскуона оҕолорун бэрэздэргэ, о.д.а. кириэн эппиэттэннилэр. Тыл эппит дьон нэһиликтэргэ

туһунан улуустаабы физическэй култуура уонна успуорт управлениетын начаалынныыга Иван Оконешиков иһитиннэри онордо. Кини барыта 18 көрүнгэ күрэхтэһи буоларын, онтон улуустар 13 көрүгүн талан ылан кытыахтаахтарын билиһиннэрдэ. Билингитэ Нам, Чурапчы, Амма улуустара элбэх лутевканы ылан иһэллэрин, сорох көрүгүнэргэ сүүмэрдир (лутевка ылар) күрэхтэр буола иликтэрин эттэ. Хас биридди көрүгүнэринэн билинги балаһыанньаны ырытта, федерациялар салайааччыларын сана састаабын билиһиннэрдэ. Форма сакаастааһыныгар, битэмининэн хааччыллыыга, дьарыктанар түмсүүлэри (сбордары) ыйытыыга, о.д.а. улуус, нэһиликтэр саалталара биир

Одьулуунна – устудьуон күнэ

Тохсунньу 25 күнүгэр Татыяана күнүн чэрчитинэн, Дьокуускайдаабы судаарыстыбаннай тыа хаһаайыстыбатын академиятын дэлгээссийэтэ Одьулуун нэһиликтэргэ тийиэн араас дьаһаллары ыйытта.

Мустубут дьон Одьулуун орто оскуолата уонна аграрнай техникум туруорбут кэрэхсэбиллээх быыстакатын көрөн астынылар. Манна сизгинэн, кылынан араас оноһуктар, оҕолор дьаһалааттарын истиэндэлэрэ, бырайыактарын макеттара, чинчийбит матырыйааллара көрдөрүүгэ турбуттар. Оҕолорго уонна устудьуоннарга анаан идэбэ туһаайыы лизкийэлэрэ буоллулар, ыстаансыаларынан сонньуулар тэрилиннилэр. Манытаһынан 11 кылаастарга БКЭ предметтэригэр - математикаба, физикаба уонна биологияба консультация ыйытылына. Оттон ДьСТХА, Одьулууннаабы аграрнай техникум уонна оскуона үлэһиттэригэр «Проблемы и перспективы непрерывного аграрного образования» дьон тизмэбэ төгүрүк остуоп ыйытылына.

Виолетта Аргунова, Одьулууннаабы аграрнай техникум 3 кууруһун устудьуона:

Уус Алдан улуунун Тийт Ары нэһиликтэтин сылдыһабын. Тьраактарыыс, механизатор идэтигэр үөрэнэбин. Бөлөхтүгүгэр кыргыттар иккитэбит. Мин бу идэни интэриэһиргээн талбытым. Адам, эһэм тыраактарыстар. Убайым эмиэ тыраактарга, массынаба сьстабас Манна кэлэрбар дьонум соһуйбуттара.

Бу үөрэх кыыс оҕо ыарахан беге буоллаба. Ол эрэри, үчүгэйдик үөрэтэр, сэргий уонна идэбинэн үлэлиэм дьин бэйэбэр эрэллээх буоллаххына үөрэнэххэ сөп. Туйгуннук үөрэнэбин. Техникуму бүтэрдаххына, булдыозерга тыраактарга, хангы бабарар улахан массыналарга үлэлиир кыахтанарын.

Лидия Саввина, Одьулууннаабы аграрнай техникум методиһа:

Төгүрүк остуолга ДьСТХА бэрэстэбиитэллэрэ, агрооскуола, техникум үлэһиттэрэ кытыыны ыллылар. Бу дьаһалга сүрүннээн аграрнай идэ стагунун талаары болгоруоһа турда. Биһиги техникуммуугар үөрэтэр отделинелэр

ДьСТХА эмиэ бааллар. Ону тобо биһиги выпускниктарбыт оскуоланы бүтэрбит оҕолору кытары тэнгэ туттарсан, санааттан үөрэнэллэрин ыйыттыбыт. Манньык түгэнгэ туох көрүллэрин туһунан болгоруостарбытын биэрбиппит. Син биир абитуриент курдук кириэллэр. Ол тынан баран, сайыбылыанньаны суруйаннар, переаттестацияны туттардахтарына, иккис куурустан кириэхтэрин сөп эбит. Техникумтан Анна Николаевна Дьячковская туһаах болгоруостарын ыйыттыта, оттон мин икки экспериментальной бырайыагы билиһиннэрбитим.

Билигин ситимнээх үөрэхтэһин дьингэ кириэ сатыыбыт. Ол курдук, бастакы бырайыактыгар оҕону алтыс кылаастан профильнай оскуолаба үөрэтэллэр. Оттон 9 кылаастан профильнай идэбэ үөрэтэргэ ылааллар. Оччоҕо 11 кылааска аттестатын таһынан анал орто үөрэх дипломун ылан тахсыахтаах.

Ил Дархан Айсен Николаев ИТ-технология уураабар олобуран, «Аграрнай ИТ-Тьютерская киин» дьин иккис бырайыактытын онорбуппуг. Аграрнай оскуолапар 9,10,11 кылаас үөрэнээччилэрин интэриниэт нөҕүө преподавателлэрбит аграрнай идэлэргэ үөрэттиэхтээхтэр. Ыйга биридэ оҕолору аҕалан, мастарскыйбытын, лабораториялар, сытын көрдөрүөхтээхтэ. Оччоҕо үөрэнээччилэр интэриниэт нөҕүө ылбыт билилэрин илэ көрөн, тутан-хабан, онорон интэриэһиттээхтэр. ДьСТХА научнай-чинчийэр кииннэрин бэрэстэбиитэллэрэ сэнээрбиттэрин, олобу кытары тэнгэ хардылыыр табыгастаабын бэлэстэбиттэрэ. Арктикатаабы култуура институтун профессора, учуонай Ульяна Алексеевна Винокурова үөрэби култуураны кытары сибээстири туһунан тыл эппитэ уонна үгүс идэһилээхпитин, үчүгэйдик дьаһанан үлэли-хамсыы олоһорбутун бэлэстэбит. Кини түмүгэр «Чурапчы – смук кэскилин сүрүннүүр улуус» дьин этиитэ үлэбэ, үөрэххэ кынаттыыр.

Ити курдук, Устудьуон күнүгэр анаммыт тэрээгиннэр үрдүк таһымнаахтык ыйытылынылар. Одьулууннаабы аграрнай техникум Саха сиригэр, чуолан улуустарга олус наадалаах идэлэргэ үөрэтэр Техникуму бүтэрбит оҕолор сөптөөх билиини ылааллар, үчүгэй хамнастаах үлэлэргэ кириэллэр, үксүлэрэ уурбаанньыт буолаллар эбит.

Марфа ПЕТРОВА.

Бырайыак тула кэпсэттилэр

Чурапчы улуунугар Араассыйа устудьуоннарын күнүгэр сөп түбэһиннэрин, «Үөрэх-култуура» социальнай үөрэхтэһин бырайыак тула кэпсэтии ыйытылына.

«Айылгы» култуура киинигэр сааланы толору устудьуон дьон муһунна.

Пленарнай чаас модераторынан улуус социальнай отделин начаалынныыга Мария Заболоцкая үлэлээтэ. Пленарнай муньах сүрүн чааһыгар СӨ үөрэххэ уонна наукаба министриин солбуйааччы

Михаил Присяжний, СӨ Ил Түмэн дьокуатаата Михаил Гуляев, Чурапчы улуунун баһылыга Андрей Ноговицын, Дьокуускайдаабы судаарыстыбаннай тыа хаһаайыстыбатын академиятын проректора Анна Черкашина, Чурапчытаабы судаарыстыбаннай физкултуура уонна успуорт институтун ректора Иннокентий Готовцев, Арктикатаабы судаарыстыбаннай култуура уонна искусство институтун бастакы проректора Станислав Иванов,

ХИФУ профессора Ульяна Винокурова, Дмитрий Сивцев-Суорун Омоллоон аатынан опера уонна балет судаарыстыбаннай тыаатырын дириэктэрэ Сергей Сюльская кытыыны ыллылар.

Муньах сүрүн чааһыгар улуус дьаһалтата урдүкү үөрэх кыһаларын уонна институт бэйэтин өттүттэн опера уонна балет судаарыстыбаннай тыаатырын кытары хардарыта үлэлэтэр сөбүлэниэрин түһэрстилэр.

Семен ЖЕНДРИНСКЭЙ.

ИНСТИТУККА МААСТАР-КЫЛААСТАР, ЛИЭКСИЙЭЛЭР

Чурапчытаабы физкултуура уонна успуорт институтугар Устудьуон күнүн иһинэн сонун маастар-кылаастар, лизкийэлэр ыйытылынылар. Улуус оскуолаларыттан үөрэнээччилэр, физкултуура учууталлара уонна тириэньэрдэр сылдыан, бэйэлэригэр уопуту ыллылар.

Ол курдук, бастаан мас тардыһылыгар кроссфит көрүгүн туһаналларын билиһиннэрдилэр, ыспарсымыаннар араас дьарыктары онорон көрдөрдүлэр. Салгыы туризмна канатынан ууну туоруур холобурун көрдөрдүлэр, экиировкаларын, карабин көрүгүнэрин, хайдах туһаналларын быһаардылар. Национальной көрүгүнэргэ эти-хааны уһугуннарар хамсанылары 15 мүнүүтэ устата байан добуһуоплаах онордулар. Манньык тэтимнээх муусука дьарык көдүүстээх буоларыгар улахан суолталаабын тириэньэр бэлэстээтэ. Баскетболга араас албастары хайдах туһанарга

үөрэттилэр. Маны таһынан волейболга тизмискэ, көнүл туһуга маастар-кылаастары көрдөрдүлэр. Салгыы институт үөрэтэр хайыскаларынэн билиһиннэрэр соруктаах лизкийэлэр ыйытылынылар.

Елена МАКАРИНСКАЯ.

Иван Михайлович Павлов 98 сааһыгар

ҮЙЭТИИГЭ СҮНКЭН ҮТҮӨЛЭЭХ

САССР үтүөлээх учуутала, Чурапчы оройуонун, Болугур уонна Чурапчы нэһиликтэрин бочуоттаах гражданина, Аҕа дойду Улуу сэриитин кыттылааҕа, "П. А. Ойуунускай аатынан судаарыстыбаннай бириэмийэ" лауреата, "Гражданский килбиз" бэлэз хаһаайына, "Хотугу Сулус" уордьан кавалера Иван Михайлович Павлов бу дьыл тохсунньу 31 күнүгэр 98 сааһын туолуба.

Кини 1942 сыл бэс ыйын 20 күнүгэр сэриигэ ынырыллыбыта. Хотугулуу-Арҕаа, Степной, 3-с Прибалтийской, 2-с Белорусской фронттарга сылдьан сэриилэспитэ. Куурускай тобой кырыктаах, элбэх хаан тохтуулаах кыргыһытыгар киирсибитэ. Итиннэ 7 сириэн буулдьаҕа таптаран, ыараханнак бааһырбыта. Сэриини Кенигсберг куоракка түмүктээбитэ. "Бойобуой Албан Аат" 3-с истиэпэнэ уордьаннаах, "Бойобуой үтүөлэрин иһин", уонна "Кенигсберг куораты ылыы иһин" мэтээллэрдээх Аҕа дойду сэриитин 2-с группалаах инбалиитэ буолан эргиллибитэ. Кэлин элбэх үбүлүүйдээх мэтээллэринэн, знактарынан наҕараадалааммыта. Сэрииттэн эргиллэн кэлэн баран, Чурапчы педучилищетын, СГУ-тын бүтэрэн, 44 сыл устата учууталынан үлэлээбитэ.

Иван Михайлович төрөөбүтүсээбит Чурапчыттан Сэбизскэй дойду көнүлүн туруулаһа Аҕа дойду уоттаах сэриитигэр ынырыллан, таптаппаах дьонноруттан-сэргэлэригэр, бөөбөйдөөн улаатыннарбыт алаастарыттан өлөр-тиллэр хабыр халсыһыаҕа кытта аттаммыттарга анаан, элбэх кинигэни бэчээттэттэ. Барыта 43 кинигэ ааптара, итинтэн 29-һа – Аҕа дойду улуу сэриитигэр сыһыаннаах. Кинигэлэрин таһынан төһөлөөх ыстатыйаны, ахтыылары өрөспүүбүлүкэ, улуус хаһыаттарыгар, сурунаалларыгар суруйбутун ааһан сиппэкиин. Улуус киинигэр, нэһиликтэргэ туруоруллубут өйдөбүннүктэри (лааматынныктары), бюсттары онорууга сүбэһит, тэрийээччи быһытынан актыбынай кыттыыны ылар. Ытыллар араас дьаһалларга, ордук Сэбизскэй Аармыйа, Кыайы күнүн бырааһынныктарыгар, кырдыабаастары чистээһингэ бэйэтин ытык иһин курдук ылынан кыттар, ахтыы онорор, кэс тылын этэр.

Чурапчылар Аҕа дойду сэриитигэр кыттыыларын туһунан бастакы кинигэтин "Өлүү харабын үстэ өнөйөн" диин ааттаан, 1993 сыллаахха Дьокуускайга "Бичик" национальнай кинигэ кыһатыгар 7000 ахсаанынан

бэчээтлэспитэ. Аан тылыгар ааптар кинигэ сыалын-соругун туһунан "Бу кинигэбэ уруккута удьуор сэриинит буолбатах омук сэриигэ хайдах кыттыбытын көрдөрөр соруктаахпын. Уонна ону, буолан баран, Саха сириин барытын үрдүнэн буолбакка, кыратытан анаардас биир оройуон дьонун көрдөрүө этибит. Манна ахтыллар Чурапчы оройуонун сэрииттэрин курдук, атын даҕаны оройуон дьонно сир биир хорсундук сэриилэспиттэрэ" диин быһаарбыт. Манна 5 бойобуой уордьаннаах сапер С. Д. Флегонтов, летчик, капитан званилаах С. Е. Аммосов, Миномет хамандыыра, сержант Р. Е. Захаров, рота хамандыыра, старшай лейтенант Р. Х. Кривошапкин, связист И. Д. Егоров, кавалерист П. И. Диодоров, о. д. а. барыта 15 буйуун суруллубут.

Чурапчыттан сэриигэ ынырыллыбыттары сирдатар, чизстиир, үйэтитэр наадатын: "....Оройуонга сэрии хонуутугар өлбүттэри эрэ буолбакка, билигин тыыннаах дуу буйууннары ол ханнык эмэ көрүнгүнэн толкуйдаан, нэһилииннээ кизэ аранатыгар тийэр гына "өйдөбүннүүк" көрүнгүн оноруохха баар этэ. Мин санаабар, кинилэр ытыктанар бырааптаахтар" диин бу кинигэбэ бэлиэтиир.

Иккис кинигэ "Чурапчы буйуун уолаттара" диин аатынан 1995 сыллаахха Чурапчы оройуонун топографиятыгар 1941—1945 сс. Чурапчы оройуонуттан армияҕа ынырыллыбыттарга мэнэ кинигэ быһытынан анаан Кыайы 50 сыллаах үбүлүүнү көрсө аанаммыта. Ааптар кирири тылыгар: "Аҕа дойду сэриитин кыттылаахтарын чуолкайдааһын биһиги оройуонмутугар 1964 сылтан саҕалааммыта. Оччолорго "Революцияҕа үлэбэ албан аат кулууба" диин уопастыбаннай тэрилтэ баара. Салайааччы Г. Д. Ефимов гражданской сэрии кыттылаахтарын, мин Аҕа дойду сэриитин кыттылаахтарынын, Р. И. Васильев комсомол устуоруйатын чуолкайдааһынын аан дьарыктанар сорудабы ылбылпыт. Биһиги билигин улуус дьаһалтата, Кыайы 50 сыллаах үбүлүүнүнэн сибээстэн да буоллаҕа, 20-чэ сылы быһа кыайан дьаһаллан, дьон-норуот билиитигэр тахсыбатах үлэни өйөөн бу кинигэни таһаартарарыгар махтанахпытын эрэ сеп", - диин суруйар. Кинигэ 2000 ахсааннаах, үрдүк (высокай) бэчээтинэн бэчээттэммит. Хас биридди нэһиликтэринэн буйуун аата – суола толору, хас сыллаахха төрөөбүтэ, хаһан, хантан ынырыллыбыта, званиета, ханнык чааска сылдьан сэриилэспитэ эбэтэр үлэ фронугар сылдьыбыта, наҕараадата, хаһан өлбүтэ эбэтэр эргиллибитэ, эргиллэн кэлэн баран тугу үлэлииллэрэ эбэтэр өлбүттэрэ усулуобуней кылгатыыларынан бэчээттэммит.

Бойобуой уордьаннаахтар—хастыы да уордьаннаахтар, "Кыһыл Знамя", "Кыһыл Сулус", "Аҕа дойду сэриитин I-кы истиэпэнэ", "Аҕа дойду сэриитин II-с истиэпэнэ", "Албан аат III-с истиэпэнэ" тус-туһунан салааларынан, "Гражданский уонна Аҕа дойду сэриитин кыттылаахтара", "Офицердар — эргиллибиттэр", "Офицердар—эргиллибиттэр" диин салааларынан киллэриллибиттэр.

1996 сыллаахха "Сахаполиграфиздат" национальнай издательской полиграфической компания "Ламять" диин мемориал-кинигэни хас да томунан бэчээттээн таһаарбыта. Итиннэ И. М. Павлов 4-с, 5-с, 6-с, 7-с томнарыгар старшай эрдээтгэр быһытынан үлэлэспитэ.

2000 сыллаахха Чурапчы улууһунаабы "Саана олох" редакционнай-издательской холбоһука "Чурапчы хонуун хотойдору" диин кинигэни 700 ахсаанынан бэчээттэспитэ. Улуу Кыайы 55 сылыгар анаабыта. Манна Гаврил Дмитриевич Протодьяконовка Сэбизскэй Союус Дьоруойун аатын инэрэр туһунан 1998 с. ахсынны 21 күнүгэр ССРС норуодунай дьокуутааттарын бастайааннай президиумун бэрэссэдэтэлэ С. Умалатова укааһыттан саҕалаан, Чурапчы улууһуттан сэриигэ кыттыбыт уордьаннаах буйууттар биографиялара, сэриигэ ханна сылдьыбыттары, званиелара, хайдах сэриилэспиттэрэ, туох наҕараадалары ылбыттары, ханна өлбүттэрэ, көмүллүбүт сирдэрэ, эргиллибиттэр ханна үлэлээбиттэрэ, үлэлииллэрэ киллэриллибит. Хаартыскалара ханнык уордьаны ылбыттарынан наарданан таһаарыллыбыт. Ааптар: "Кэм-кэрдийи, олох бири тэнник тохтоон туран хаалбат. Сыллар, күннэр-дьыллар аһан истэхтэрин аайы, айылбаннаах Аҕа дойду сэриитин туһунара дьылба хаан ыйаабынан көбүрөөн иһаллар... Биһиги улууслугуттан фронна тийэн хорсундук-хоодуоттук сэриилэспит, Ийэ дойду үрдүк наҕараадатынан бэлиэтэммит дьоммут ааттарын-суолларын үйэтитэргэ бу кинигэни онорорго соруннум", - диин кинигэ кириитигэр ааһааччыларга анаан суруйбут.

2003 сыллаахха Чурапчыга "Саана олох" РИХ полиграфиятын саҕаар "Болугур-Буххаат буйуун сиэннэрэ" кинигэти 500 ахсаанынан бэчээттээн тахсыбыта. Нэһиликтэн 126 киһи ынырыллыбыта ата-суола, хаһан ынырыллыбыта, ханна сулууспалаабыта, сэриилэспитэ, ханна өлбүтэ, тыыннаах эргиллибиттэр дьылбалара суруллубут. Туһунан салаанан Болугур нэһиликтэргэ сэрии кэнниттэн кэлэн олохсуйбут бэтэрээннэр, сэрии хонуугулар өлбүт Амма оскуолатын учууталлара, сэрии хонуугулар өлбүт Амма оскуолатын үөрэнээччилэрэ киллэриллибиттэр. Ааптар бу кинигэ сыалын-соругун "Кинигэни онорбут сыалбыт диин Болугур нэһиликтин буйуун дьонун сомоһолоһун, нэһиликт олохтоохторун үгүс дьонугар тириэрдэ сатааһын", - диин бэлиэтээбит.

2011 сыллаахха "Чурапчы уолаттара" - кыргыс хонуутугар" диин икки кинигэни Дьокуускайга бэчээттэспитэ. Нэһиликтэр магырийаалынан хаачыйыыга көмөлөспүттэр, хонтуруопласпыттар. Холобур, иккис туомугар үгүстэрэ эрдэ таһаартарбыт кинигэлэригэр суруллубатах нэһиликтэр бэйэлэрэ ааттаан биэрбит дьонноро суруллубуттар.

17 нэһиликтэн (ол иһигэр сэрии иннигэр баар Анчабар, Мэлдэхси нэһиликтэригэр) барыта 89 киһи киллэриллибит. Х а р т ы с к а л а х т а р, сорохторугар ахтыы онорбут дьон бэйэлэрин хаартыскалара бааллар. Ханна, хайдах сэриилэспиттэрэ, тыыннаах эргиллибиттэр үлэлэрэ-хамнастара сырдатыллыбыт.

2015 сыллаахха Чурапчы "Саана олох" редакционнай-издательской холбоһука "Чурапчылар — Ийэ дойду көмүскэлигэр" диин кинигэни Улуу Кыайы 70 сылыгар анаан бэчээтлэспитэ. Ааптар кирири тылыгар: Дьингэнэн, оройуонга (улууска) Аҕа дойду сэриитин сирдатар кинигэлэр син тахсыталаатылар. Ол тыһан, биридди кинигэни кыайан ситэри булан көрбөлүт, барытын хаһан көрдөрөр (обзорнай) кинигэ баара буоллар диин баҕа санаалаахтарга эппиттээн, бу кинигэ сурулунна", - диир.

Манна "Омугумсуйуу, улуутуйуу содуллара, Адольф Гитлер. Кини кимий?" диин сэрии туохтан саҕаламмыт биричинэтин быһаарыттан саҕалаан, сэрии бастакы күннэрэ, Чурапчыга ити кэминээҕи быһыы-майгы, призьвтар саҕаланьылары, Саха национальнай байыаннай оскуолатыгар үөрэмттэр, Москва көмүскэлэ, Ржев-Вязьма плацдарматын иһин, Ильмень күөлээҕи, Курсккай тобой сэриилэрэ, о. д. а. киллэриллибиттэр. Милитаристкай Японияны утары сэриигэ, Корея сэриитигэр чурапчылар кыттыылары суруллар. Хорсун сэрииттэрбит— уордьаннаахтар, мэтээллээхтэр киллэриллибиттэр.

Аҕа дойду көмүскэлигэр дьонун-сэргэтин түмүүгэ, Кыайыны уһансыыга суду улахан орууллаах Верховнай командауочай, оборона министирэ, ССКП Киин кэмитиэтин генеральнай сэкиртээрэ Иосиф Виссарионович Сталин туһунан "Сталин уонна Аҕа дойду сэриитэ", "И. В. Сталин. Генералиссимус" диин дирин ытыктабылынан, сүгүрүүнэн суруйар, улуу поповодец "Я знаю, что после моей смерти на мою могилу нанесут кучу мусора. Но ветер истории безжалостно развеет ее!" диин эппит санаата туоларыгар толору эрэллээх. Кинигэ бүтүүтүгэр "Чурапчылар" аҕа дойду уонна үлэ фронугар кыттыыларын таблицата" бэчээттэммит.

Архыып магырийааллара, сэрии тиэмэтигэр суруллубут кинигэлэртэн сыһыппаралар, чаччылар киллэриллибит буоланнар, кинигэ улууспут дьонно-сэргэтэ сэриигэ кыттыыларын билэргэ-көрөргө, үөрэтэргэ улахан суолталаах.

Бу кылгас ырытыбын улаханнак ытыктыыр, сүгүрүйэр киһим, учууталым Иван Михайлович Павлов "Чурапчы оройуонугар алдьархайынан адабыйбыт, уот холоруу утары туруммут. Аҕа дойду сэриитигэр кыттыбыт уруу-хаан дьоммутун туох баарынан кэриэстибит, үйэтитэбит дии саныбын" диин суруйуутунан түмүктүүбүн. Маньаха кини суруйуулары үлэлээбит үлэтэ сүнкэн ороһу ылаллар. Чурапчытын дьонно-сэргэтэ Ытык киһитигэр ити иһин махтанар, этэннэ олорон, үйэтэ уһууругар баҕарар.

Алексей СЛЕПЦОВ.

СОМОБОЛОҬУУ СЫЛЫН УРАТЫ СОРУКТАРА

Билигин балысханнак сайдар үйбүтүгүр иннижин анааран былааннааһын улахан быһаарар орууллаах буолла. Бастаы Ил Дархан Е.А.Борисов 2016 сыллааха өрөспүүбүлүкө сайдытын хайыскаларын чопуу торумнаан, "Стратегия социально – экономического развития Республики Саха (Якутия) до 2030 года с определением целевого видения до 2050 года" диэн улахан докумуон Бырабытыгытынан бигэрэнэрин ситиспит. Ааспыт сыллааха сана талыллыбыт Ил Дархан А.С.Николаев 2024 сылга диэри ситиһиллээх кирбиилэри эбии чопчулаан, "О стратегическом направлении социально – экономического развития Республики Саха (Якутия)" диэн Уурааһы таһаарбыта.

Онон улуустарга, сайдыы стратегической былааннааһын оноруу инники сайдыы мэхитэ буоларынан, улахан соруктар туруоруллубуттара. Улууу баһылыга А.Т.Ноговицын уопуттаах салайааччы буолан, бу үлэни ситиһилээхтик тэрийэн, Чурапчы улууһа өрөспүүбүлүкэ биир бастаынан олус таһынаах докумуону бэлэмнээн көмүскээбитэ. Улууу экономической уонна финансовой салаата, улахан управлениелара, хас биирдии нэһилиэк дьаһалтата "Стратегия" диэн инники сайдыы сүрүн докумуонун онорууга бэрт эппитинэстээхтик сыһаннаһан үлэһэтирэн астына бэлэтибит.

Улууспут инники сайдыытын стратегиятын улуус дьокутааттара 2018 сыл ахсынны 20 күнүгэр анал быһаарынан бигэрэппиттара. Онон сайдыыбыт былаан экономика министэриститэтигэр киэрэн илии баттаммыта, үлэтин быһылтан сабалыахтаах. Бу стратегия биир сүрүн сыһанан улууспут дьыно – сэргэтэ дойдубут чэчири сайдарын туһугар өссө түмсэн, сомоболоһон үлэһиллэригэр туһаайылар.

Андрей Тимофеевич быйылгы сылы Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр биллэрлilлilбит Сомоболоһуу сылын кытта тэнгэ дьүөрэлээн, Чурапчыга Сомоболоһуу сылын биллэрбитэ дириг ис хоһоонноох. Аан дойду устуоруйатыгар сомоболоһуу политика тэнийбит дойдугара үтүө холобур көрдөрүллөр. Холобур, Япония сэригэ кэнниттэн кылгас кэмнэ сайдыыты төрүэтэ буолар – өйүн – санаатын түмүтүн күүтүгэр. Уон аны туйа сылдьыбака, сайдыыга туһуламмыт политиканы биир киһи курдук өйөөн, хас биирдиклэрэ санааларын, ис туруктарын итиникэ туһаайан, биир сомобо күүс буолан, кыра бэйэлээх сирдээх – уоттаах эрэри, арыларын Аан дойдуга аатыгар сайдыылаах дойду онорон олордохторо. Россия таһымыгар сомоболоһуу философията Судаарыстыба тэриллээбиттэн иитиллэн сылдьар буолла. Ол иһин улахан сэриилэри кыайылыт, ааспыт үйэ бүтүүтэ Сойуус ыһыллар дьаһааннаах кэмэрин туорабылыт. "Норуот күүһэ – көмүөл күүһэ" диэн өйдөбүлү сайыннаран, "Мин Сахам сирэ – 21 үйэ" диэн Үтүө дьыала хамсааһын тыа сириг сайдыытыгар кэскиллээх олугу түстээбитэ. Бу хамсааһын билиэхэ, чопууан Чурапчы дьонугар, түмүстээх, ситиһи кэлэрин дьонуннаахтык бигэрэппитэ. Оттон билигин сайдыы сана таһымын ситиһэрбитигэр билиги хайдах түмсүбүт, улахан былааннар олоххо киэрэллэрин хайдах тэрийэбит диэн ыйыты барыбытын долгутар.

Сомоболоһуу философията

Сомоболоһуу өйдөбүлүн, бастатан туран, киһи бэйэтин иһигэр иитиэхтээх. Ол эбэтэр, ис туругун арынан, бэйэтин күннэтэ сыраллаһар үлэтин, олоһор туһаайыларын (идеалларын) чопчулаан, ырытан көрүүхтээх. Социология учуонайдара этэллэринэн, бэйэ эрэ туһугар үлэтир биллинэ кэмнэ тутах. Уопастыбаннай өй – санаа таһыма үрдүүр үйэтэ кэлэн турарын ыйаллар. Ол бастатан туран, интэриниэт күүскэ дьайыта. Социальная ситимнэр билигэ наадыйар киһиэхэ балысхан кыагы үөскэтэн тураллар. Дьону биир өйгө сомоболоһуу инструмент быһытынан интэриниэти урбааныттар олус көдүүстээхтик туһаналлар. Хомойуох иһин, иһис өрүтүнэн ыһар алдытар, сыстыганнаах ыарыы кэриэтэ, туора өйдөбүллэринэн күүскэ сүтүгэр кыахтаах. Хата, билиги кэлин куһаҕаны – үчүгэй, сымыйаны – кырдыгы балачча арааран ырытар буоллубут. Оноука, дьон төрүт үгэһит сүрдүк өйдөбүллэрин ылынарын, харыстын сатыырын, ону ыччатыгар интэригэр дьулуһарын биһирибит. Сомоболоһор, түмсэр үтүө санаа дьонно баарын, ыччат сүрдүк ыраааһын, сайдыыга дьулуһарын бэлэтир тобоостоох. Социология билимин доктора, профессор У.А.Винокурова үлэһигэр абыаах ахсааннаах норуот коллективнай санааны өрө тутуохтаах, уопастыбаннай кута – сүрө сомоболоһуу өйдөбүллэригэр тиражириэхтээх диэн ыйар. Онон ыһаахтык алыһыгар этиллэр

норуот, улуус, нэһилиэк, аба ууһа тэнийэн, элбээн, чэчириг сайдарын туһугар этитим сомоболоһуу философията буолан, хас биирдик сүбэтин холбуостаах.

Патриотической иити

Улууу дьаһалтата Сомоболоһуу сылыгар аһаммыт концепцияны суруйууга испислиистэри, управлениелары түмсэн, үлэни тэрийэ сылдьар. Бу күннэргэ эйгэ, хайыска аайы чопчуланан тахсыахтаах. Мин элбэх хайыскатан биири ордорон сүрдэтиэхпин баһарабын. Патриотической иити диэн улахан хайыска баар. Бу хайыска чэрчитинэн 2020 сылга Аба дойду Улуу сэриитигэр, Улуу Кыайы 75 үбүлүйдээх сылын көрсө улахан үлэ ыһыллыахтаах. Манна улууу дьаһалтата, нэһиликтэр дьаһалталара, управлениелар, тэрилтэ кэлэтирлэрэ, уопастыбаннай түмсүүлэр, нэһиликнээ бүтүүнэ сомоболоһон, бу бэрт дириг өйдөбүллээх үлэни тэрийиэх тустаахтык. Патриотической иити Аба дойду Улуу сэриитин тизмиттэн сабалана "Сэбиэскэй кэмнэ" научнай институттарынан чинчийлэн бигэрэтиллибитэ. Ыччаты духуобунай, нравственной иитиигэ олус сөптөөх сирдээх олук буолар. Дьиннээх патриот хайдах буолуохтаагы, дойдутун устуоруйатыгар, дьылбатыгар хайдах сыһаннаһахтаагы ырытыллан суруллан, үтүө холобур быһытынан сылдьар. Билигин сорох ыччаттан "патриот" диэн тыл өйдөбүлүн, кими онно сыһаран өйдүүрүн ыйтыахтаах, американскэй блокбастердар киһилэрин сүрүн геройдарын ааттыллар. Александр Матросов, Зоя Космодемьянская, Гаврил Протодакьянов, Федор Палов курдук ааттар иһиллээбиттэр.

"Живая память" уонна виртуальной мусуой

Бастатан туран, улууу иһинэн тэрийэр хамыһыһа бигэрэтиллэн, үлэ сүрүн быһаанын, хайыскаларын чопчулооҕа. Ол курдук, аныгылыы технологияны туһанан, Улуу Кыайыга туһуламмыт "Виртуальной экспозиция" тэриллэн, интэриниэт ситимигэр киэрэн, Чурапчытан Аба дойду Улуу сэриитигэр тиийэн сэриилэспит дьоммут ааттарын үйэтиэхпит. Бу үлэни үөрөх управлениета "Живая память" диэн электроннай ресурса онорон, олус үчүгэйдик сабалабыта. Ону өссө байылан, аныгылыы дизайннаан, ханнык баһарар көмүтүтээн, телеүчүктэн киэрэн көрөр тына онорор сорук турар. Билигин туругунан, бэтэрээннэрбит тустарынан балай да матырыйаал баар. Ол эрэри, үтүс дьоммут хаартыскалар тийэбит. Холобур, үөрэх управлениетын интэриниэт сайтын арыан көрөбүт. "Живая память" диэн аһан разделы булан киэрэбит. Аһыс нүөмэринэн Одылуунтан төрттээх Матвей Никифорович Артемьев, 1918 сыл төрүүх киһи сурулла сылдьар. Кини хаартыска суох. Сурулууга эмиз кэмчэ собус. Маннык дьон олус элбэхтэр, сорохтор наһараадалара, кэлин үлэһэбит сирдэрэ ыйыллан киэрбэтэхтэр. Онон бу хайыскага түмсүүлээх улахан үлэ барара күүтүллэр. Нэһиликтэргэ аһан хамыһыһалар оскуола аһээр тэриллэн, оболор, эдэр учууталлар көмөпөрүнэн чинчийэр үлэ ыһыллара, бу дьоммут хаартыскалар буолулан, сэриилэспит устуоруйалара, наһараадалара суруллан киэрэктээхтэр, үйэтигиллээхтээхтэр. Онон Иван Михайлович Павлов суруйбут кинигэлэрэ Ыйыннык матырыйаалынан буолуохтара. Кэлин "Сана олох" эрдээксийтигэр толору хомуурунньук тахсыбыта. Ол кинигэ бары бибилиэтиктээхтэрэ баар.

Интэриниэт нөҕүө чинчийи

Иһинэн, сураҕа суох сүлүт буойуттарбыт туһунан чинчийи үлэлэр ыһыллаллар, сүл аһын иһилэр тустарынан сибидианнээхтэр эбиллэн, геройдуу охтубут буойуттар албан ааттара тиллээхтээх. Оноука ыччат түмсүүлэригэр эрэнэбит. Бу үлэни тэрийэн, интэриниэт нөҕүө суруктары ыһталаан, Россия арбаа регионнарыгар баар чинчийэр кулууптары кытта сибээстэһэн, бииргэ үлэһэн, элбэги ситиһиэхэ сөп. Устуоруйа наукаһыгар олорон анаан үөрэнэ сылдьар ыччат маннык чинчийиллэринэн дьарыктаныан бабалаах буоллабына, улуус хамыһыһата өйүө этэ.

Чурапчыга Кыайыны параата

Усуһунэн, чурапчылар ыам ыйын 9 күнүн ураты суолтаны ууран бэлэтирбит, ытык иэспит буолла. Бу Улуу Кыайы ситиһиллэн, Хоту Көһөрүллүүттэн Чурапчы колхуостара иһири эстибээх, сорохторо этэнгэ эриллэн, дойдularын булгактара. Бу Кыайы туһугар Чурапчы оройуона улахан охсууну ыһыта. Ол да иһин буолуо, Чурапчы

өрөспүүбүлүкэ ханна да хатыламмыт ураты парааты тэрийэр, дьон ис-иһиттэн олус түмсэн көхтөөхтүк кыттар. Кэлинги кэмгэ олус таһынаах параат буолар буолла. Тэрилтэлэр бары бэрт эппитинэстээхтик сыһаннаһан парааха кытталлар. Ол олус махталлаах. Аны нэһиликтэр киэрэн кыттар буолбуттара үтүө үгэскэ кубулуйан эрэр. Быйыл Кыайы 74 сыла туолар, онон аны саас үбүлүйдээх даатаны көрсө дьонун тэрээһиннээх параат буолуоҕа.

Үлэ киһитин уруйдаан

Сомоболоһуу сылын биир соругунан үлэһит дьону өрө тутуу сирэ – майгыта киэрдэ. Чурапчылар үлэлэр туһары үлэһит дьоммутунан биллэбит, аатырабыт. Үлэ геройдара, бастың үлэһиттэр, социалистической куоталаһыы кыайылаахтара, знамя тулпук кэлэтирлэр, колхуостар уонна кэлин колхуостар бастың үлэһиттэрэ, рекордсменнара, наһарааныыктара бары Чурапчыбыт сайдыытыгар үтүмэн үлэни ыһпыт улахан кылааттаахтар. Онон бу дьоммутун үйэтигэр "Трудовая слава Чурапчинского улуса" диэн ааттаах улуус кинигэтэ тахсыахтаах. Маннаха хас нэһилик аайы дьаһалталар сүрүннээһинэр, аһан хамыһыһалар тэриллэн, матырыйаал хомулууга сабалаһахтаах. Ол матырыйааллар, дьиннэн, бары нэһиликтэргэ бааллар. А.Т. Ноговицын Мусуой, Устуоруйа сылын биллэрэн, итиникэ туһуламмыт үлэһэ элбэх нэһиликкэ ситиһиллээх үлэ тэрилиннэ. Ону таһынан нэһиликтэр кинигэлэрэ тахсаннар, эмиз бастың үлэһит дьоммут ааттара чопчуланан, сурука – бичиккэ киэрэн сылдьаллар. Онон улууспут бу улахан "Бастың үлэһиттэрин энциклопедиятын" онорууга түмсөн, өйү – санааны, билимин – көрүүнү сомоболоһуу соруктаахтык. Кырааы үрэтээр-нилар түмсүүлэрэ бэрт сэргэх үлэни ыһтанарынан, бусабалаһыммытыгар күүс – көмө, өйбүл буолуохтара диэ саныыбыт. Биир сомоболоһор мэнэ өйдөбүлүт дьэ, бу тахсан кэллэ: үлэһэн иһитини өрө тутуу, тыа сириг сайдыытын күннэтэ туруулаһа, аһын – үлүн тэрийэ сылдьар үлэ киһитин холобур тутан түмсүү, ыччалпытын тыа сириг үлэтигэр сыһарыы.

Арыһылаһыны утары үлэ

Салгыы биир уопастыбаннай күөстэр, олохтоох дьаһалталары, бүтүннэһиллээһини түмүү соруктара бэрээдэк болуурунугар турар. Ол курдук, чөл олоһу туруулаһыыга күннэтэ эсүлүбүт өһүөлээх, сынтарыйбат кылааннаах үлэ ыһыллыахтаах. Бастаы Ил Дархаммыт Е.А. Борисов олус кэскиллээх политиканы ыһтан, өрөспүүбүлүкэ таһымыгар арыһылаһыны утары үлэһэ бэрт дьонун хардылар оноруллубуттара. Улууу баһылыга А.Т.Ноговицын хара маннайыттан ити политиканы өйөөн, улахан ирдэбиллэри туруоран, арыһылаһыны утары үлэни Чурапчы улууһа балай да ситиһиллээхтик ыһтан кэллэбит. Тэрилтэлэр корпоративтара, сыбаайбалар, үбүлүйдэр арыһыта суох ыһыллар буолбуттара нэһиликнээхтэри биирэнэр буолла. Чулуу салайааччыбыт Егор Афанасьевич кэскиллээх политикатын биир дойдугахтара инниитин күүскэ өйүүрүтү наада. Манна эмиз уопастыбаннас уонна былаас түмсэн, биир сомобо буолан үлэһит сорук быһытынан турар. Хомойуох иһин, кэлин сокуонна быыс – хайабыс булан, Чурапчы киһигэр арыһы аһыта тэриллэн, нэһиликнээх, улуус уонна Чурапчы сэлэһинээтин дьаһалталара, дьокутааттар сөбүлэһэтирэн биллэрбиттэрэ. Нэһиликнээх үтүс араҕата туруорсарынан, арыһы аһытын хааччактааһын үлэтин салгыы ыһаахтаахтык. Манна хайаан даҕаны сүбэни түмүү, сомоболоһуу наада.

ДНД тэриллээтэ – хас нэһилик аайы

Бэрээдэги хааччыһыыга уопастыбаннас өйөһүнэ эмиз олус ирдэнэр. Нэһиликтэринэн ДНД тэриллээтигэр сайдам санаалаах, уопастыбаннай өйдөөх, норуот уонна улуус сайдыытын дьылбатыгар кыһаллар, олох үтүө уонна сүрдүк өрүтүн талаар эр дьоммут кыһаахтарын наада. Арыһыны аһыһылар "туочукалар", массыннан тийэ сылдьан тиксэрэр "харчы характамыттар" норуот минилэри сөбүлэһэтин ыйданардыахтаахтар, сокуоннар уонна уураахтар күүскэ ирдэһэлэрин чинчик билиэхтээхтэр. Бас баттах барыа суохтаахтар. Онон ДНД рейдэлэрэ тиһиктээхтик тэриллэн үлэһитлэрин ситиһиэхтээхтик. Холобур, Болтоно нэһиликтэр ДНД чилиэннэринэн оскуола дириэктэрэ, учууталлар, испислиистэр киэрэнэр, бэрээдэктэрэ элбэх собус ыаллары, дьон куруук мустан арыһыһылар соботох олорор эр дьон дьаһэлэрин кэрийэн көрбүттэр. Бу

рейдэлэргэ кыттыбыт дьон сорохторо олус сонньууан, өйдөрө – санаалара дьэ арыллан, маннык проблема сыһытык турарын илэ өйдөбүттэр. Онон бу хайыскага балаһа түмсэн, былааннаах үлэни ыһтан эрэллэрин бэлэтир тобоостоох. Бу үтүө холобур аһын нэһиликтэргэ тэнийэн наада. Онон уопастыбаннас, нэһилик интеллигенцията, ол эбэтэр иитэр – үрэтэр араҕа бэрээстэһитиллэрэ, урбааныыттар полиция, дьаһалта уонна актыып түмсэ үлэһитлэрэ сорук быһытынан турар.

Устуорка соруктар

Сомоболоһуу сыла устуорт эйгэтигэр эмиз улахан түмсүүнү тэрийиэхтээх. Инниитигэр Аһаҕа ыһтыллыахтаах курактэһин турар. Манна улуус баһылыга А.Т.Ноговицын спартакиадага киэрбит көрүнүрүнэн федерациялар үлэһитин күүһүрдэр сыаллаах нэһиликтэри, тэрилтэлэри, Дьокүүскэйга баар биир дойдугахтарбыт түмсүүлэрин сыһартаата. Ол эбэтэр, хас биирдии федерацияга тириһээрдэр уонна көбүлүүр, өйүүр дьон эрэ буолбака, бүтүн аһаммыт нэһилик дьыно – сэргэтэ, тэрилтэлэр кэлэтирлэрэ, ыспартыбыһынай уопастыбаннас өйбүл буолуохтаахтар. Түмсүү дьэ, манна күүскэ тэриллээхтээх. Ааспыт курактэһиллэргэ Андрей Тимофеевич маннык практиканы киһилэрэ сылдьыта улахан көдүүтү уонна ситиһини бээрбитэ. Холобур, Манна буолбут спартакиадага, Үөһээ Бүлүүгэ ыһтыллыбыт ооньууларга бэлэмнэни үлэтэ түмсүүттэн, сомоболоһууттан сабаламмыта. Онон устуорт тула түмсэр үтүө үгэс баарын, тэрээһинин өссө күүһүрдэн биирэнэр наада. Нэһиликтэрбит дьыно – сэргэтэ, уопастыбаннай түмсүүлэрэ, устуордуу көбүлээһинлэр санааларын ууран, ис дуулаһарынан кыттан, улуус олусай кыайытын туһугар түмсүүгэ, биир сүбэһэ үтүө санааларынан, кыах баарынан өйөөн кыттыһахтарын наада. Оччого быйыл устуорка улахан соруктун ситиһиэхпит.

Түмүкэ

Өссө төгүл сомоболоһуу философиятыгар эрийдээхтэ, Саха омука түмсүү өйдөбүллэрэ төрүт үгэстэригэр инэн, олохтот олуга буолан сылдьалларын үмөн сатаммыт. Ол курдук, маннык тымныы, тыһыс иһилимэттээх дойдуга соботох ыал, соботох киһи соһо үүнэн – сайдан, чэчириэн тахсыбат буолла. Мунхалаһытан сабалаан, ыһыагы тэрийи, олоһонун исти, сыһыны, сүөһүнү көрүү – харайыны барыта биир сүбэһэн тахсар, суруллубатах сокуоннары, үгэстэри биир киһи курдук туһунан көдүүтү улаатар. Кэлин колхуостар, сокуостар тэриллэн үлэһитлэригэр эмиз түмсүү, сүбэлэһэн соруктары ситиһи олох күннээһи көстүүтэ буолла. Чурапчылар түмсүүлээх улуус буоларбытын аһын улуустар төрүт уруокттан сөбүн бэлэтириллэр. Кэлинги сыллара улахан тэрээһиннэри үрдүк таһыма тэрийэрбит ону туһулуур.

Быйыл биллэрлilлilбит Сомоболоһуу сыла сирэ – майгы түсүүтүгэр, айар – тутар баба, үтүөнү үкстэр санаа сайдытыгар тиздэрдигэр сэрбэхтаммыт. Быһааччы эттээх, өй – санаа сайдыахтаах. Дьон улахан сүбэлэргэ сылдьан, ис санааларын салайа, сүрдүккэ, сайдыыга туһаайарга бигэтик үрэнэллэригэр кыах бэрлilлээҕэ. Саха төрүт үгэстэрин илдэ сылдьар "айылбалаах" дьон уонна аныгылыы үйүлгэ билимин (психологической наука) учуонайдара этэллэринэн, наар суланар, куруутун кыайбат – холпот буолууну ырыналыар, кэп туонар дьон олоххо эрэллэрэ сүтэр, тус кыахтарын сатаан туһаммыттар. Оттон төһө да ыарахан буоллар, кытаанах санаалаах, олохтот сүрдүк өрүтүн өрө тутар, тулаһылар эйгэһэ үтүөнү баһарар дьон сарсынныга эрэллэрэ күүһүрэр, кэскиллэрэ кэһиэр, олоххо айааччы – тутаччы, онорон таһаарааччы буолан, сайдыыны салайсаллар.

Сомоболоһуу сыла улууспут инники сайдытыгар олук буолуоҕа, сана бырайыактар олохтоһуохтара, ыччалпыт айар – тутар талаана арыллан, үтүөһэ, сүрдүккэ талаһыада. Үөрөхтөөһүн, тыа хаһаайыстыбата, онорон таһаарыы, үлэһэн хааччыһыы, социальная көмүскэл, култуура уонна духуобунас, ыччаты кытта үлэ, бэтэрээннэр сүбэлэрэ уонна да аһын хайыскаларын сүбэлэһиллэр ыһыллан, сомоболоһууга туһуламмыт бырайыакка интэриһинэй, кэскиллээх үлэ күүтэр. Хас биирдикбит бу сыл үтүө тэрээһиннэригэр, улахан сүбэлэригэр көхтөөхтүк кыттан, Чурапчыбыт сайдыытын тэрийиэхтигэр, хайыскалар аайы сомоболоһон түмсүбүт!

Афанасий ЗАХАРОВ,
улуус дьокутааттарын Сэбиэтин
бэрэссэдээтлэ.

Полиция мунууга

2018 сыллаабы үлэ түмүгэ

2018 сыл түмүгүнэн улуус үрдүнэн 158 буруй оноһулунна. 2017 сыл түмүгүнэн 192 этэ. Ол иһигэр ыар уонна улахан ыар көрүгүнээх 25 буруй бэлиэтэннэ.

Улууска буруйу оноруу ахсаана ордук кулун тутар уонна атырдьах ыйыгар бэлиэтэммит. Өй аайы 10-тан 19-ка тийээ, ортогунан, 13-түү буруй оноһуллубут.

Тохсунньу ыйга - 13, олунньуга - 13, кулун тутарга - 16, муус устарга - 10, ыам ыйыгар - 11, бэс ыйыгар - 16, от ыйыгар - 12, атырдьах ыйыгар - 16, балаһан ыйыгар - 11, алтынньыга - 19, сэттинньигэ - 11, ахсынньыга - 10.

Буруйу онорууну кэминэн араарар буоллаха, сарсыарда 8 чаастан күнүс 13 чааска диэри уопсайа 31 бэлиэтэммит. Оттон 14ч. 19ч. диэри 41 бэлиэтэммит. Күнүс 20 ч. түүн 14. диэри 48 бэлиэтэммит. Түүн 2 ч. сарсыарда 7 ч. диэри 7 бэлиэтэммит. Онон сыыппаралар көрдөрүүлэринэн, саамай элбэх буруй үлэ чааһын кэминтэн оноһуллар эбит.

Буруйу оноруу уопсай структуратын ырыттаха, бас билимини утары буруйдар 33,5% (53) ылаллар, личинэскэ туһуламмыт буруйдар 27,2% (43).

Личинэскэ туһуламмыт буруйу оноруу 49-тан 43-кэ тийээ аччаата (12,2%), ол иһигэр:

- киһини өлөрүү 2-тэн 1-гэ диэри кыччаата, доруобуйаҕа ыар эмсэбэлээһини соруйан оноруу 2-тэн 8-ка диэри үрдээтэ (300,0%). Бу 8 буруйу барытын арыгы испит туруктаах сирдэрдиэр онорбуттар. Итинтэн 7 буруй быһах туттуулаах оноһуллубут. Эрдэ буруйу оноро сылдыһыт дьонунан 6 буруй бэлиэтэммит. Буолбут сирдэринэн араардахха: Дьаарылла, Кындал учаастактарыгар, Одьулуунга, Чурапчыга, Хатылыга, Чакырга, Болугуруга.

- доруобуйаҕа орто ыар эмсэбэлээһини соруйан оноруу ахсаана 17-тэн 11-гэ диэри түстэ.

- доруобуйаҕа чэпчэки эмсэбэлээһини соруйан оноруу 19-тан 18-ка диэри, ол эбэтэр 5,3% түстэ. - өлөрөрүнэн эбэтэр доруобуйаҕа ыарахан эмсэбэлээһини оноруунан куттааһын 2017 сыл түмүгүнэн 4 түгэн бэлиэтэммит буоллабына. 2018 сылга суох.

- мунһааһын - тэн тэннэ (1/1).

Бас билигэ туһуламмыт буруйдар 88-тан 53-кэ диэри түстэ, (39,8%). Ол иһигэр:

- уоруу көрүгүнэрэ 57-тэн 30-ка тийээ кыччаата (47,4%);

- түөкүннээһин 2017с түмүгүнэн 14 эбит буоллабына, 2018с 12 бэлиэтэннэ (14,3% кыччаата). Ол иһигэр мобильнай баан нөнүө - 4, интэриниэт ситиминэн - 3.

- күөс өттүнэн малы былдыһаһын 3 (4) бэлиэтэннэ, ону таһынан күөс өттүнэн күһэйэн ылыы - 3 (1) бэлиэтэннэ;

- тырааныспары алчарыйар сыала суох сокуоннайа суох былдыһан ылыы 10-тан 3-кэ диэри кыччаата - 70,0%.

Наркотиктаах сирдэстибэни сокуоннайа суох оноруу, булууну, харайыы, таһыы бэлиэтэммитэ, административнай кодекс ыстатыйатынан 4 боротокуоп толоруллубута (2017с. түмүгүнэн эмиэ 4 этэ).

Суол быраабылатын уонна тырааныспары туһаныы быраабылатын кэһии 17-тэн 21-гэ диэри үрдээтэ, ол иһигэр эт-хаан эчэйилээх массыына саахага - 6/6.

Сааны туттан буруйу оноруу 4-тэн 2-гэ диэри кыччаата - 50,0%.

Бас билини утары буруйдар эбийэктэринэн үксүн харчы, суотабай төлөпүүннэр, танас, ас сыбааркалыыр аппарат, бензоила, матасыыкыл буоллупар.

Уопсай оноһуллубут буруйу территорияларынан араарар буоллаха, 59,0% улуус киинигэр - Чурапчыга бэлиэтэммит.

Бизэс нэһилиэккэ буруй ахсаана үрдээтэ: Төлөй, Одьулуун, Соловьев, Чакыр, Хайахсыт.

Уон биир нэһилиэккэ буруй ахсаана кыччаата: Сылан, Хоптобо, Арылаах Алабар, Соловьев, Хатылы, Мугудай, Кытаанах, Хадаар, Бахсы, Чурапчы.

Статистика көрдөрөрүнэн, суукка барбыт 140 буруйтан 67-тин түптээн үлээбэт, 69-ун арыгы испит туруктаах, 57-тин эрдэ буруйдана сылдыһыт дьон, 8 сокуоннай саастарын ситэ илик өбөлгө онордулар.

Арыгылааһын түмүгэр тахсыбыт буруйу саастарынан ырыттаха, 30-

39 саастарыгар диэри 20 буруй, 50 уонна онтон үөһээ саастарыгар диэри 16. 18-24 диэри саастарыгар диэри 14 буруй, 25-29 саастарыгар диэри 13, 40-49 саастарыгар диэри 7 буруй оноһуллубут. Маныаха 12 үлээбэт дьон, 5 устудьуон, 2 пенсионер, 44 үлээтэ суох дьон. Ол аата 63,7%.

Эрдэ буруй оноро сылдыһыт 67 киһи, опортон 1 дьахтар, 56 эр киһи. Итинтэн 2 эр киһи хаайыттан босхоломмуттара сыл буола да илигинэ эбии буруйу онорбуттар. Кэтээн көрүү бопдохтоох услуубунайдык сууттаммыт 7 эр киһи уонна 1 дьахтар буруйга тардылыннар. 17-тэ үлээбэт, 40-на үлээтэ суох, ол аата 70,0%.

Эрдэ сууттана сылдыһыт 20 киһи буруйу онорбут буоллабына (32), 3 үлээбэт (7), 17 үлээтэ суох дьон, ол аата 85,0% буолар.

Сокуоннай саастарын туола илик өбөлгө онорбут буруйдарын структуратын ырыттаха, бас билимини утары буруй 100,0% ылаллар. Оҕо ахсаана - 14. Маныаха төрөппүттэр өбөлгөрүн ситэ көрбөтөхтөрүн түмүгэр манньык буруйдар табыстылар. Сокуоннай саастарын туола илтик өбөлгө уопсайа 17 буруйу оноруулар бэлиэтэннэ.

Уопастыбаннай миэстэҕэ 47 буруй оноһуллунна. 2017с. түмүгүнэн 53 этэ, ол аата уопсай оноһуллубут буруйу ахсааныттан 29,7% буолар.

Дьахталлар уопсайа 20 буруйу оноруулар бэлиэтэннэ. 2017с. тэннээтэххэ, 20,0% кыччаата. Итинтэн 3 арыгы испит туруктаах, 3 эрдэ буруй оноро сылдыһыт, 3 үлээтэ суох дьахтар буруйданна.

Дьахталлары утары буруйу оноруу 31 түгэнэ, бэлиэтэннэ. Тута буруйу арыгыны 12-тэн 14-кэ диэри үрдээтэ. Олоххо - дьаһаха буолбут буруй 15-тэн 10-на диэри кыччаата, ол эрэри личинэскэ туһуламмыт 2 ыар көрүгүнээх буруй бэлиэтэннэ. Оперативнай дааннайынан дьыаланы арыгыны 24-тэн 16-ға диэри түстэ.

Билинни туругунан 4 сураҕа суох сүппүт киһини уонна 1 көрдөөһүннэ сылдыһар уорбаланааччыны көрдүүр-ирдир үлээтэ ытылларлар.

Буруйу арыгыны уопсай көрдөрүүтэ 83,0%-тан 86,4%-на тийээ үрдээтэ.

Ыар уонна улахан ыар көрүгүнээх буруйдары арыгыны 91,3% буолла, 2017с. 80,8% этэ. Личинэскэ туһуламмыт буруйдары арыгыны 95,6% буолла. Бас билигэ туһуламмыт буруй ахсаана 39,8% кыччаабытын учуоттаан туран, 18 буруй арыллыбакка тохтоон турар, итинтэн 12 уоруу, 5 түөкүннээһин, уопсайа бу көрүн арыгыны көрдөрүүтэ 88,9%-тан 86,7%-на тийээ кыччаабыт.

100% арыллыбыт буруй көрүгүнэринэн - доруобуйаҕа ыар уонна чэпчэки эмсэбэлээһини соруйан оноруу, мунһааһын, түөкүннээһин, тырааныспары алчарыйар сыала суох сокуоннайа суох былдыһан ылыы, суол быраабылатын уонна тырааныспары туһаныы быраабылатын кэһии, күлүгээнээһин уонна экономической хайысхалаах буруйдар буолаллар.

Буруйу онорууну профилактикалыыр сыалтан арыгыны сокуоннайа суох атылаан, 8 (48) киһи административнай эппиэккэ тардылынна, 25,92 литирэ быгданна. Былырын 111,28 литирэ арыгы былдыһаммыта. Суукка барбыт дьыалалартан буруй 49,3%-на арыгы иһэн баран оноһуллубут.

Дьыба-уокка айдааран, күлүгээннээн, барыта 22 киһи административнай эппиэккэ тардылынна, уопастыбаннай миэстэҕэ арыгылаан 108 киһи, итирик сылдан 452 киһи административнай эппиэтнэскэ тардылыннар.

Норуттан баҕа өттүнэн дружинаҕа уопсайа улуус үрдүнэн 180 киһи баар, кинилэр көмөлөрүнэн 5 административнай боротокуоп туолбут, 626 рейдэҕэ кыттыбыттар.

Сыл бүтэһигэр оноһуллубут барыллааһынынан, 2018 сылга буруй ахсаана кыччыа дьин сабадаламмыта. Сыл бүтэһигэр 170 буруй бэлиэтэннэ дьин сабадалаабыт буоллаһытына, 2018 сыл түмүгэр 158 буруйу оноруу бэлиэтэннэ. Онон 12-нэн араастанан, 92,9% буолла.

Вера СКРЯБИНА, Чурапчытаабы Ис дьыала отделын штабын начаалынньыга, ис сулууса майора.

Сэрээ

Үүнэр көлүөнэ тыйаатыра: "Көрөөччүгэ сүгүрүйэн туран..."

Тохсунньу 31 күнүттэн Саха Өрөспүүбүлүкэтин Үүнэр көлүөнэтин тыйаатыра Чурапчы улуунугар "Беранже Хоруол" (режиссер Карл Сергучев) дьин бастык испэктээгинэн гастролун саҕалыаҕа.

Ол курдук, аан бастагынан бу күн испэктээгин ТЮЗ айар кэпэтибэ тыйаатыр дириэктэрэ, СӨ култууратын үтүөлээх үлэһитэ Матрена Павлова төрөөбүт дойдутугар - Хайахсыкка көрдөрүөҕэ. Салпын олунньу 1 күнүгэр - Мындабаайыга, олунньу 2 күнүгэр - Чурапчы салиэньэтигэр соннуохтара. Беранже Хоруол оруолугар - Арассыйа култууратын үтүөлээх үлэһитэ, саха нуорудунай артыыһа Алексей Павлов, Джульетта - СӨ култууратын туйгуна Анна Флегонтова, Оруолларга: СӨ үтүөлээх артыыстара Федот Львов, Марина Корнилова, СӨ култууратын туйгуна Георгий Бессонов, о.д.а.

Билиги артыыстарбыт биир идэлээхтэрбит төрөөбүт түөлбөлэригэр тийэн бастын оонньууларбытын көрдөрөр үтүө үгэстээхпит. Холобура, бу сырыыга, испэктээкитин Анна Флегонтова дойдутугар Чурапчы салиэньэтигэр олунньу 2 күнүгэр соннуохтут. Эдэр талааннаах артыыстытын ити күн оскуола өбөлгөрүн кытта көрсүтүү күүтэр. Бу иннинэ, билиэхэ ис сыбар 14-с сылын айымнылаахтык үлэлиир СӨ култууратын туйгуна Саргылаана Петрова дойдутугар Мындабаайыга испэктээкитин көрдөрүөхтут. Мэһинэ, биир дойдулаахтарыгар, Саргылаана Петрова тыйаатырга анаан тикит кестүүмүрүн быһстапкатын тэрийиэхпит. - диир Матрена Степановна.

Павловтар тыйаатыр сылыгар аналлаах гастролларын - Үүнэр көлүөнэ тыйаатырын Күннэрин чуолаан Чурапчытан саҕалыларпыттан ордук долгуйаллара өйдөнөр. Тоҕо дьэтэххэ, 1980 сыллаахха эдэр кэргэнни Матрена уонна Алексей

Павловтар Дьокуускайдаабы Культпросветучилищени бүтэрэн баран, айымнылаах үлэлэрин чуолаан бу улуустан саҕалаабыттара. Икки сыл устата Алексей Прокопьевич Хайахсыт Култууратын дьизитин дириэктэринэн, Матрена Степановна уус-уран салайааччынан бэрт ситиһиилээхтик, сана сүүрээһини, сонун хайысхалары киллэрэн үлээбэттэрэ. Онон, Чурапчытан куорсун анньынан, үүнэн-үрдээн, саха театральнай искусствоһун сайыннарар аналлаах, икэн туттар айар куттаах дьоммут буолаллар.

Оройуон салалтата кинилэри тутта бэлиэти көрөн, 1982 сыллаахха улуустаабы култуура киинигэр үлээбэт ынырбыта. Дьэ бу маңна, Алексей сүрүн үлээһин таһынан, Матрена, Алексей Павловтар, быйыл төрүттэммитэ 50 сылын туолар П.М.Решетников аатынан Чурапчытаабы нуорудунай тыйаатыр артыыстарынан буолбуттара. Тыйаатыр репертуарыгар сүрүн оруоллары Павловтар толороллорун көрөөччүлэр да, биир идэлээхтэрэ да умнубаттар, олус сылаастык ахталлар.

Мария Герасимова, ССРС култууратын туйгуна, РФ култууратын үтүөлээх үлэһитэ:

-80-с сыллар саҕаланыларгыгар тыа сириг култууратыгар сана сүүрээһин быһытынан, кулууптарга араас тизмэлээх сонун бизнэрдэри, куонкуустары, дискотекалары тэрийэн ытытыга Чурапчыга Матрена

Павлова, Хайахсыкка Тарас Тарасов айымнылаахтык үлээбэттэрэ. Саҕалаа-чылар буолаллар. Итиннэ кэргэнни Матрена, Алексей Павловтар Нуорудунай тыйаатыр туруорар пьесаларыгар бэртээхэй уобарастары арылан, тыйаатыр таһымын үрдэтиигэ байлэрин кылааттарын киллэрибиттэрэ.

Чурапчы улуунугар гастрол кэмигэр Матрена, Алексей Павловтар салалталарынан артыыстар улуус оскуоаларыгар үөрэнээччилэрдийн, Нуорудунай тыйаатырга биер идэлээхтэрин кытта көрсүтүүлэри ытытаһтара. Оттон махталлаах көрөөччүлэр таптыр артыыстарынын ирэ-хоро сэлэргэһэр түгэннэри булуохтара.

Татьяна МАРКОВА.

Бизнес сурнаалар

САНА БЫРАЙЫАГЫНАН ҮЛЭТИН САБАЛААТА

Үөрэх ситимигэр "Цифровой оскуола", "Цифровой эйгэни тэрийи", "Российский электроннай оскуола" бырайыктар биэтих кириэн, сайдыы биер төһүү өрүтүнэн буолаллар.

Билигин тыа сириг оҕо омук тылын уроугар оскуолаба опорон, сана технология көмөтүнэн быһа омук учууталларыгар үөрэнэр, талар идэтин преподавателлэригэр дьарыктанар, интэрнэт ситимигэр кириэн, дойду араас билимнэрин, мусуойдарын көрөн, билигин хантатарыгар кыах баар буолла. Профессор Г.П. Башарин аатынан Сылан орто оскуола быйылгы үөрэх дылыгар үөрэтири ситимин стратегическай сороктарын учуоттаан, оскуола ис кыабын, үлэли опоро тэтимин ырытан, "Smart-эйгэни тыа оскуолатыгар тэрийи" («Создание образовательной SMART-среды в условиях сельской школы») диэн бырайыагы киллэрэн үлэтин садалаата.

Нэһилиэк олохтоохторо бырайыагы уопсай муньааха 100% өйөөбүттэрэ инники үлөбитигэр улахан элпитинэни эрайэр, сороктары туруорар.

Н.А. НЕСТЕРЕВА,
дириэктэри үөрэх чааһыгар солбуйааччы.

Администрация МО «Чурапчинский наслег» Чурапчинского улуса Республики Саха (Якутия)
РАСПОРЯЖЕНИЕ № 20

25 января 2019 г.

с.Чурапча
О проведении публичных слушаний по проектам планировки территории и проектам межевания территории МО «Чурапчинский наслег»

Руководствуясь ст.42, ст.43 Градостроительного кодекса Российской Федерации, Уставом муниципального образования «Чурапчинский наслег», распоряжаюсь:

Провести публичные слушания по проектам планировки территории и проектам межевания территории МО «Чурапчинский наслег» Чурапчинский улус (район) Республики Саха (Якутия).

Назначить время, дату и место проведения публичных слушаний по проекту планировки территории и проекту межевания территории согласно графику проведения публичных слушаний проекта планировки территории и проекта межевания территории Чурапчинского наслега Чурапчинский улус (район) Республики Саха (Якутия), согласно приложению.

Определить местом приема замечаний и предложений от физических и юридических лиц о содержании документации по проектам планировки территории и проектам межевания территории, отдел строительства администрации МО «Чурапчинский наслег» Чурапчинского улуса (района) Республики Саха (Якутия), расположенный по адресу: с. Чурапча ул. Ленина д.30А.

Комиссии по решению вопросов территориального планирования и градостроительного зонирования территорий МО «Чурапчинский наслег» обеспечить исполнение Графика проведения публичных слушаний.

Материалы проекта планировки территории и проекта межевания территории разместить на стенде официальной информации, размещенном в здании наслежной администрации по адресу: с. Чурапча, ул. Ленина, д.30А и на официальном сайте Администрации муниципального образования «Чурапчинский наслег» Чурапчинского улуса (района) Республики Саха (Якутия) (churapcha.sakha.gov.ru).

Опубликовать данное распоряжение в местной газете «Сана олох» и на официальном сайте администрации муниципального образования «Чурапчинский наслег» churapcha.sakha.gov.ru.

Контроль за исполнением данного распоряжения возложить на первого заместителя главы муниципального образования «Чурапчинский наслег» (Бурцев А.Л.).

А.Г. ЕГОРОВ, вр.и.о. главы МО.

Приложение №1

к распоряжению главы МО «Чурапчинский наслег» от 25 января 2019 г. № 20
График проведения публичных слушаний по проектам планировки территории и проектам межевания территории МО «Чурапчинский наслег» Чурапчинский улус (район) Республика Саха (Якутия)

№ п/п	Наименование населенного пункта	Место проведения публичных слушаний	Дата и время проведения публичных слушаний	Ответственный за исполнение
1	с. Чурапча	Администрация МО «Чурапчинский наслег»	25 февраля 2019 года в 17.00 часов	Макаров Л.С.

БИЛЛЭРИИЛЭР

Степан Иванович Васильев аатыгар бэриллбит "В" категориялаах суоппар идэтигэр үөрэммитин туоһулуур сибидиэтэлистибэ сүппүтүнэн, дынгэ суобунан аабыллар.

Ньургун Иванович Оконешиников аатыгар бэриллбит байыаннай билиэт сүппүтүнэн, дынгэ суобунан аабыллар.

Анастасия Михайловна Протасова аатыгар 2006 сыллаахха Хайахсыт орто оскуолатын бүтэрбитин туоһулуур аттестат сүппүтүнэн, дынгэ суобунан аабыллар.

Липпэлээх куулуттан УАЗ бортовойунан ыраас муус тизээбит. Сыланата – 2000 солк, анаара – 1000 солк. Үчүгэйдик, толору тизээбит. **Тел.: 8-914-101-70-55.**

Чакыр нэһилиэгиттэн төртүттээх Чурапчы нэһилиэгин олохтооһо, Чакыр нэһилиэгин Бочуоттаах олохтооһо, көгүл тустууга ССРС үлүсүрдүн маастара, оболорго ССРС чөмгүүөнэ, Улук Илин уонна Сибирь, САССР, Забайкальскаабы, Читатаабы байыаннай окуруктар хас да тогулпээх чөмгүүөнэрэ.

МАТВЕЕВ Афанасий Николаевич
Бу дыһп, тохсуньу 27 күнүгэр уһун ыарахан ыарыһтан эмискэ олохтон туораабытын билэр дьонугар, табыарыстарыгар, үөлээннээхтэригэр курутууһун туран иһитинэрбит.
Биригэ төрөөбүттэрэ, оболоро, сизинэрэ, аймактара.
Курубаннарын тизээлгэр:
- Чурапчы нэһилиэгин олохтооһо Матвеев Афанасий Николаевич олохтон туораабытынан, уолугар, Чурапчы нэһилиэгин дьоктаатыгар Афанасий Афанасьевичка, балтыгар, Чурапчы улуунун бэтэрээнэрин сөбүтүн бэрэссэдээтэлигэр Мотрена Николаевна Матвеева, бары чугас аймактарыгар Чурапчы нэһилиэгин дьаһалтата, дьоктааттара.
- Убайа Матвеев Афанасий Николаевич олохтон туораабытынан, балтыгар Мотрена Николаевна Матвеева РОКП Чурапчытаабы райкомун бюрота.
- Ыһса ыаллара Матвеев Афанасий Николаевич олохтон туораабытынан, оболоругар, сизинэригэр, Дьокускайтан М.М. Кириллин, Чурапчытан А.М. Кириллин.

Арыылаах нэһилиэгин олохтооһо, үлэ бэтэрээнэ **ПЕТРОВ Николай Михайлович** ыарахан ыарыһтан соһумардык олохтон туораабытынан, кыһыгар, биригэ үлэлигэр кэпизгэлэригэр, Хадаар нэһилиэгин баһылыгын солбуйааччытыгар Сарылана Николаевна Петрова, кэргэнигэр Анна Никифоровна, оболоругар, чугас аймактарыгар дириг курубаннарын тизээлгэр.

С.Д. Флегонтов аатынан Хадаар орто оскуолатын кэпэтиибэ.
Курубаннарын тизээлгэр:
- Ытыктыр кууэттэрэ Петров Николай Михайлович уһун ыарахан ыарыһтан олохтон туораабытынан, кэргэнигэр, тапталлаах адындэригэр Анна Никифоровна, оболоругар Надежда, Никифорова, Сарылана, Марианна, Оксана, Михаилга, сизинэригэр ырааттара Н.Н. Попов дьиз кэргэнэ.
- Арыылаах нэһилиэгин ыһктанар олохтооһо Петров Николай Михайлович ыарахан ыарыһтан соһумардык олохтон туораабытынан, кэргэнигэр, Арыылаах нэһилиэгин бочуоттаах олохтооһор, педагогическай үлэ бэтэрэнигэр Анна Никифоровна, оболоругар, сизинэригэр Чурапчы улуунун үөрэтин сапалтата, үөрэх үлэнигэрин профсуйуунун кэмитиэтэ, Т.М. Каженин аатынан Арыылаах орто оскуола, Арыылаахтаабы "Биһик" уһууһун кэпэтиибэ.
- Улахан дьиз кэргэн тапталлаах амарах абата, эһэтэ, үлэ бэтэрээнэ Петров Николай Михайлович соһучу ыалдыан олохтон туораабытынан, кыһыгар, Хадаар нэһилиэгин дьаһалтатын баһылыгын солбуйааччытыгар Сарылана Николаевна Петрова, кэргэнигэр, оболоругар, аймактарыгар Хадаар нэһилиэгин дьаһалтата, дьоктааттара, олохтоохторо.
- Тапталлаах абата Петров Николай Михайлович ыарахан ыарыһтан олохтон туораабытынан, кэпизгэлэригэр Надежда Никифоровна Петрова Чурапчытаабы субсидия агентствотун сулуустатын үлэнигэрэ.
- Тапталлаах кэргэнэ, абаһара, эһэлэрэ Петров Николай Михайлович ыарахан ыарыһтан соһумардык олохтон туораабытынан, кэргэнигэр, оскуолаба биригэ үөрэммит доһоругар Анна Никифоровна Петрова, оболоругар, сизинэригэр Ньурба Маалыкайыттан Семён Семенович Кузьмин дьиз кэргэнэ.

С. ЧУРАПЧА, ул. Ленина, 51, здание Сбербанка, тел. 8-41151-42-411, 8-984-117-41-20;

Чурапчы нэһилиэгин олохтооһо, Маарычааннаабы потреббщество бэтэрээнэ **ЗАХАРОВА Анастасия Петровна** ыарахан ыарыһтан олохтон туораабытынан, оболоругар, аймактарыгар дириг курубаннарын тизээлгэр.
Маарычааннаабы потреббчество бырабылыанньата, профкома.

Чурапчы нэһилиэгин олохтооһо, убайыт, бырааппыт **ДИОДОРОВ Александр Алексеевич** уһун ыарахан ыарыһтан олохтон туораабытынан, оболоругар, кэргэнигэр, сизинэригэр, биригэ төрөөбүттэригэр дириг курубаннарын тизээлгэр.
Мындаабаайыттан, Дьокускайтан, Чурапчытан Поповтар.
Курубаннарын тизээлгэр:
- Чурапчы нэһилиэгин олохтооһо Дюдорев Александр Алексеевич уһун ыарахан ыарыһтан олохтон туораабытынан, убайыгар Алексей Алексеевичка, санаһыгар Анна Ивановна, кичилэр оболоругар Мугудайтан Лаврентьевтар.

Чурапчы Мындаабаайыттан төртүттээх Дьокускай куорат олохтооһо, үлэ бэтэрээнэ, ыччат настаабынньыга, "Саха Сириг газификациялааһын 50 сыла" бэлэ, "Саха Сирэ Россияга холбостута 385 сыла" мэтээл хаһаайына, урукку сылларга Чурапчытаабы почтаба начальныгынан үлэлигэр **ОКОНЕШНИКОВ Афанасий Афанасьевич** уһун ыарахан ыарыһтан олохтон туораабытынан, тапталлаах адындэригэр, балты-балтыгар, Светлана Николаевна Оконешикова, кырыттарыгар, кууэттүгэр, сизинэригэр дириг курубаннарын тизээлгэр.
Чурапчытан Захаровтар, Дьокускайтан Цыпаңдиннар, Варламовтар, Бахсыттан Местниковтар, Тааттаттан Слепцовтар, Будикиннар, Оконешиковтар.

Кылабынай эрдээктэр э.т. - Л.В. ГОРОХОВА, Кылабынай эрдээктэри солбуйааччы - Е.Г. МАКАРИНСКАЯ, Элпиттиир санитара, сурус осдэга - А.Н. ЗАХАРОВА, Эркиннигэ, тыа хаһаайыстыбатын осдэга - А.М. СЛЕПЦОВ, Кэрэспэдианнар - С.А. ЖЕНДИНСКИЙ, М.В. ПЕТРОВА, Төлөөһүн - Л.С. ПОПОВА, Бэлэстэтииччи - Ф.А. ПРОТОДЬЯКОНОВ.

Тэрийин таһааралчылар: СР Правительство, Чурапчы улуунун "Сана олох" редакция-издательскай холбоһук автономнай учреждение, Российскай Федерация Россияна-дээр СР управлениелар 2012 с. кулун тулар 15 күнүгэр регистрациялыыт номерэ - ПИ №ТУ14-0238.

Редакция, издатель адырыһа: 678670, Чурапчы сал., Карл Маркс уул., 26 "а". Телефоннар: редактор - 41-332, осдэллэр - 41-265, 41-358. E-mail: sanaoloh@mail.ru, сайт: sanaoloh.ru, instagram: @sanaoloh

Бочуокко санаас: № 6 (11563) Кээмийэ: 1,5 бич. лэиэс Ахсаана 1350, Хаһыат сыланыта: 10

Хаһыат бэчээк бэриллэр графика: 16 ч 00 м. Бэчээк бэриллэ: 16 ч 00 м. "Сана олох" редакция-издательскай холбоһука 28.01.2019 с. офсетка бэчээтэниэ. Типография адырыһа: 678670, Чурапчы сал., Карл Маркс уул., 26 "а". Индекс: 54907. Хаһыат издэтиибэ иһитэ: оптуорунньука уонна баатинсага таһар.